

Lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của John Dewey và ứng dụng trong truyền thông về biến đổi khí hậu trên truyền hình cho nông dân Đồng bằng Sông Cửu Long

ThS. HỒ XUÂN NGỌC

Đại học Thăng Long; Email: ngochx@thanglong.edu.vn

Tóm tắt: Bài viết phân tích lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của John Dewey (1859-1952) - triết gia có ảnh hưởng to lớn đến giáo dục hiện đại, nhấn mạnh vai trò của kinh nghiệm trong quá trình học tập. Bài viết cũng đánh giá tầm quan trọng của sự tương tác xã hội, học tập dựa trên vấn đề và tính chủ động của người học. Cuối cùng, bài viết thảo luận về những ứng dụng của lý thuyết Dewey trong truyền thông nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu qua truyền hình cho nông dân Đồng bằng Sông Cửu Long.

Từ khóa: J. Dewey; lý thuyết học tập; truyền thông biến đổi khí hậu trên truyền hình; nông dân đồng bằng sông Cửu Long.

Trong bối cảnh hiện nay, việc tích hợp các phương pháp giáo dục truyền thống với các phương pháp giáo dục hiện đại đã trở thành một xu hướng cần thiết để đáp ứng nhu cầu học tập đa phương tiện của công chúng. Một trong những triết lý giáo dục nổi bật nhất trong thế kỷ 20 là lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của tác giả người Mỹ John Dewey (1859 - 1952). Ông được coi là nhà triết học vĩ đại, nhà tâm lý học, giáo dục học, người sáng lập trào lưu Tân giáo dục ở Mỹ trong những năm 30 của thế kỉ XX với các tác phẩm nổi tiếng như: *Tín điều sư phạm của tôi* (viết năm 1897); *Kinh nghiệm và giáo dục* (xuất bản năm 1938⁽¹⁾). Lý thuyết của Dewey đã tạo ra một bước ngoặt lớn trong cách tiếp cận giáo dục thông qua truyền thông nâng cao nhận thức từ thụ động sang chủ động, ảnh hưởng sâu sắc đến nhiều phương pháp giáo dục hiện đại như: học tập dựa trên dự án, học tập qua trải nghiệm, và phương pháp lớp học đảo ngược.

1. Lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của John Dewey

Trải nghiệm là trung tâm của học tập

Trải nghiệm đóng vai trò trung tâm trong lý thuyết học tập của Dewey. Ông tin rằng kinh nghiệm không chỉ đơn thuần là việc tiếp xúc với thế giới xung quanh mà còn là một quá trình tương tác giữa người học và môi trường. Trải nghiệm giúp người học kết nối giữa lý thuyết và thực hành, từ đó tạo ra sự hiểu biết sâu sắc và bền vững.

Dewey phân trải nghiệm thành hai loại: trải nghiệm

trực tiếp và trải nghiệm gián tiếp. Trải nghiệm trực tiếp liên quan đến việc học thông qua thực hành và tham gia vào các hoạt động thực tế. Trong khi đó, trải nghiệm gián tiếp liên quan đến việc học thông qua quan sát, lắng nghe, và suy ngẫm⁽²⁾.

Dewey nhấn mạnh rằng trải nghiệm cần phải mang tính chất liên tục và tương tác, tức là mỗi trải nghiệm dựa trên trải nghiệm trước và ảnh hưởng đến những trải nghiệm sau, đồng thời, tạo mối quan hệ tương tác giữa người học và môi trường học tập⁽³⁾.

Tương tác xã hội và học tập

Dewey cho rằng giáo dục là một quá trình xã hội, trong đó người học có thể học hỏi lẫn nhau qua thảo luận và hợp tác, giúp phát triển kỹ năng giao tiếp và tư duy phản biện. Ông nhấn mạnh, giáo dục nên phản ánh các giá trị dân chủ và tạo ra một môi trường cởi mở, nơi mọi ý kiến đều được tôn trọng. Dewey tin rằng giáo dục không chỉ truyền đạt kiến thức mà còn phát triển công dân có trách nhiệm, biết lắng nghe và tôn trọng người khác⁽⁴⁾.

Theo Dewey, lớp học nên được coi là một cộng đồng nhỏ, nơi mà mỗi người học đều đóng góp vào quá trình học tập chung. Thông qua các hoạt động nhóm và thảo luận, người học có cơ hội trình bày quan điểm của mình, lắng nghe ý kiến của người khác và từ đó phát triển tư duy phê phán và sáng tạo⁽⁵⁾.

Học tập dựa trên vấn đề

Học tập dựa trên vấn đề là một trong những nguyên tắc cốt lõi trong lý thuyết của Dewey. Ông ủng hộ việc học tập thông qua giải quyết vấn đề thực tế, nơi người

học được khuyến khích tìm hiểu, khám phá và áp dụng kiến thức để giải quyết các tình huống cụ thể⁽⁶⁾.

Dewey cho rằng, học tập nên phát triển tư duy phản biện và sáng tạo, giúp người học hiểu sâu kiến thức và biết cách áp dụng chúng vào thực tế thông qua giải quyết các vấn đề thực tiễn⁽⁷⁾.

Một ví dụ điển hình của học tập dựa trên vấn đề là việc người học tham gia dự án nghiên cứu khoa học phát triển kiến thức chuyên môn và kỹ năng làm việc nhóm, quản lý thời gian, tư duy sáng tạo thông qua việc giải quyết vấn đề liên quan đến môi trường hoặc sức khỏe cộng đồng⁽⁸⁾.

Tính chủ động của người học

Dewey nhấn mạnh tầm quan trọng của tính chủ động trong quá trình học tập. Ông cho rằng người học nên là trung tâm của quá trình học tập và cần được khuyến khích để tự tìm hiểu và khám phá thế giới xung quanh⁽⁹⁾.

Dewey cho rằng giáo viên nên hướng dẫn và hỗ trợ học sinh, tạo ra môi trường học tập khuyến khích tự do và sáng tạo. Học sinh nên được khuyến khích tự đặt câu hỏi, thử nghiệm, và học từ sai lầm. Giáo dục cần phát triển khả năng tự học, tự quản lý, và giúp người học trở thành người học suốt đời, có khả năng tự định hướng và thích ứng với thay đổi trong cuộc sống⁽¹⁰⁾.

Tích hợp giáo dục vào cuộc sống

Dewey nhấn mạnh rằng giáo dục cần phải gắn liền với cuộc sống hàng ngày, và quá trình học tập không nên tách rời khỏi thực tiễn. Theo ông, giáo dục không chỉ là sự chuẩn bị cho tương lai mà còn phải sống và học tập trong hiện tại. Ông cho rằng giáo dục nên trang bị cho người học những kỹ năng cần thiết để đối mặt với các thách thức trong cuộc sống. Đồng thời, nó nên giúp người học hiểu rõ bản thân và phát triển các giá trị cá nhân và xã hội, trở thành công dân có trách nhiệm và đóng góp tích cực cho cộng đồng⁽¹¹⁾.

Một ví dụ cụ thể là giáo dục về môi trường - người học tham gia vào các hoạt động như trồng cây, tái chế, và tiết kiệm năng lượng, kết nối lý thuyết với thực hành và cuộc sống⁽¹²⁾.

2. Ứng dụng lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của John Dewey trong truyền thông nâng cao nhận thức về BĐKH qua truyền hình cho nông dân Đồng bằng Sông Cửu Long

Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) là vùng đất nổi bật với sự đa dạng về dân tộc, văn hóa, tín ngưỡng và tôn giáo. Dân số ĐBSCL khoảng 18 triệu người, mật độ dân số trung bình 500.000 người/km², trong đó, Cần Thơ 824 người/km² và Cà Mau là 233 người/km². Khu

vực này là nơi sinh sống của 4 dân tộc chính gồm người Việt, Chăm, Hoa và Khmer với 1,1 triệu đồng bào Khmer. Phần lớn dân số theo đạo Phật Nam Tông. Về cơ cấu nghề nghiệp, ĐBSCL có 78,8% là nông dân. ĐBSCL đang đối mặt với hai nguy cơ lớn từ BĐKH là xâm nhập mặn và nước biển dâng⁽¹³⁾. Theo báo cáo của Oxfam, đến năm 2030, 45% diện tích đất sẽ bị nhiễm mặn hoàn toàn, và đến năm 2100, 90% diện tích sẽ bị ngập lụt thường xuyên, đe dọa nghiêm trọng đến sinh kế của người dân trong vùng⁽¹⁴⁾. Người dân ĐBSCL có các đặc điểm tâm lý và tính cách đặc trưng, ảnh hưởng từ sự giao thoa của văn hóa Bắc Bộ, phương Tây và bản địa. Người nông dân ĐBSCL thường cò mồi, bộc trực và năng động. Điều này bắt nguồn từ điều kiện tự nhiên và sự giao lưu văn hóa đa dạng. Tính cách sông nước, bao dung, trọng nghĩa và tinh thần cộng đồng mạnh mẽ khiến họ coi trọng kinh nghiệm từ cộng đồng. Văn hóa làng xã khép kín giúp hình thành thói quen giúp đỡ lẫn nhau, tạo điều kiện cho kinh nghiệm cá nhân lan tỏa qua nhiều thế hệ. Người dân ĐBSCL ưu tiên nội dung hơn hình thức và đòi hỏi thông điệp truyền thông phải đơn giản, dễ hiểu, gắn liền với kinh nghiệm. Tính năng động của họ còn thể hiện qua sự phát triển thương nghiệp và khả năng thích ứng với điều kiện địa lý, kinh tế, và văn hóa⁽¹⁵⁾. Vì vậy, thông điệp truyền thông về BĐKH trên truyền hình hướng đến cư dân ĐBSCL cần chú ý đến đặc điểm này để đảm bảo tính gần gũi, hiệu quả và dễ tiếp cận.

Ứng dụng các kỹ thuật và mô hình giáo dục tiên tiến vào truyền thông về BĐKH trên truyền hình có thể giúp nông dân ở ĐBSCL nâng cao nhận thức và kỹ năng ứng phó với thách thức BĐKH. Dưới đây là một số mô hình áp dụng các kỹ thuật và mô hình giáo dục của Dewey vào việc sáng tạo nội dung truyền thông về BĐKH trên truyền hình cho nông dân ĐBSCL.

2.1. Mô hình: xây dựng các □ Dự án truyền thông về Biến đổi khí hậu trên truyền hình □

Thông qua các các dự án truyền thông về BĐKH trên truyền hình, việc tuyên truyền các kỹ thuật và mô hình ứng phó với BĐKH có thể là công cụ mạnh mẽ để truyền tải thông điệp đến nông dân ĐBSCL. Các chương trình này sẽ khuyến khích nông dân và cán bộ khuyến nông tham gia vào dự án thực tế, giúp bản thân người nông dân hiểu rõ vấn đề và tìm giải pháp cụ thể.

Vào tháng 5/2024, chúng tôi đã đề xuất một số khuyến nghị nhằm sản xuất các dự án truyền hình tại Đài Phát thanh và Truyền hình Cần Thơ⁽¹⁶⁾ như sau:

- Sản xuất các chương trình thực tế về phân tích tác

động của xâm nhập mặn ảnh hưởng trực tiếp đến sinh kế của người dân địa phương: nông dân là nhân vật trải nghiệm, có thể tham gia vào việc thu thập dữ liệu và phân tích sự thay đổi của nước biển dâng và xâm nhập mặn tại khu vực của họ. Qua đó, họ có thể tự đề xuất các biện pháp thích ứng và chia sẻ kinh nghiệm qua các chương trình truyền hình.

- *Thực hiện các phóng sự về việc ứng dụng công nghệ vào nông nghiệp bền vững:* khuyến khích nông dân thực hiện các dự án trồng cây chịu mặn hoặc chuyển đổi cây trồng phù hợp với điều kiện khí hậu thay đổi. Các chuyên gia có thể tham gia hướng dẫn và hỗ trợ qua các buổi phát sóng, giúp người dân áp dụng các biện pháp thực tế vào hoạt động nông nghiệp hàng ngày.

- *Thực hiện chương trình truyền hình khuyến khích người dân tham gia các dự án cải tạo đất và quản lý nước:* chương trình truyền hình có thể giới thiệu các dự án cải tạo đất bị nhiễm mặn hoặc quản lý tài nguyên nước bền vững. Nông dân có thể học cách áp dụng các kỹ thuật mới qua hướng dẫn chi tiết, từ đó nâng cao hiệu quả sản xuất nông nghiệp. Khuyến khích người dân tham gia vào các dự án phát triển mô hình nông nghiệp hữu cơ hoặc sinh thái, từ đó nâng cao ý thức bảo vệ môi trường và giảm thiểu tác động của BĐKH.

Theo J.Dewey, thông qua việc tham gia vào các dự án thực tế, người học không chỉ phát triển kiến thức chuyên môn mà còn hình thành kỹ năng tư duy phản biện và sáng tạo. Liên hệ tại Việt Nam, điều này đặc biệt hữu ích cho nông dân ĐBSCL khi tiếp nhận các chương trình truyền hình về BĐKH trong bối cảnh đang phải đối mặt với thách thức của vấn đề này.

2.2. Mô hình: mô hình ☐ Truyền thông về biến đổi khí hậu qua trải nghiệm thực tế ☐

Phương pháp giáo dục Montessori được phát triển bởi Maria Montessori và chịu ảnh hưởng từ lý thuyết của Dewey. Phương pháp này tập trung vào việc cho phép người học tự do khám phá và học tập thông qua các hoạt động trải nghiệm⁽¹⁷⁾. Dưới đây là một số cách ứng dụng phương pháp này trong sản xuất các dạng chương trình truyền hình về BĐKH:

Các chương trình khám phá tự nhiên và thực hành trồng trọt: chương trình có thể thiết kế các hoạt động thực hành trên đồng ruộng, nơi nông dân được hướng dẫn cách chăm sóc cây trồng trong điều kiện khí hậu biến đổi. Ví dụ, các chuyên gia nông nghiệp có thể làm mẫu trên truyền hình, sau đó khuyến khích người dân thử nghiệm và chia sẻ kết quả.

Sản xuất các chương trình với format tạo môi trường học tập mô hình nông nghiệp ứng phó với BĐKH phong phú: truyền hình có thể giới thiệu các mô hình vườn trồng kết hợp như: ☐ Mô hình trồng dưa và nuôi cá sặc rằn nước lợ ☐ ở các chân ruộng tại thành phố Vị Thanh, Tỉnh Hậu Giang⁽²⁴⁾ hoặc ☐ Mô hình trồng rau thủy canh trong nhà lưới bằng giàn chữ A⁽²⁵⁾ gắn với tiêu thụ tại tỉnh Sóc Trăng ☐ Từ đó, giúp nông dân có thêm nhiều lựa chọn trong việc cải thiện năng suất và bảo vệ môi trường.

Thông qua việc tạo ra một môi trường học tập phong phú và cho phép người dân lựa chọn phương pháp phù hợp, chương trình truyền hình có thể thúc đẩy sự sáng tạo và tự tin của người nông dân, giúp họ chủ động hơn trong việc đối phó với BĐKH phù hợp với hiện trạng của nông hộ.

2.3. Mô hình: truyền thông về biến đổi khí hậu trên truyền hình theo ☐ Mô hình lớp học đảo ngược ☐ trường quay - thực tiễn ☐

Dựa trên lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của tác giả J. Dewey, mô hình lớp học đảo ngược (Flipped Classroom) là phương pháp giáo dục hiện đại, nơi người học tự nghiên cứu lý thuyết ở nhà và tham gia vào các hoạt động thực hành, thảo luận nhóm trên lớp⁽²⁰⁾. Lớp học đảo ngược khuyến khích người học tự chủ trong việc học tập và tạo ra một môi trường học tập tương tác, khi đó giáo viên có thể tập trung vào việc hỗ trợ cá nhân và giải quyết các vấn đề cụ thể thay vì chỉ truyền giảng lý thuyết⁽²¹⁾.

Dựa trên mô hình này, các đài truyền hình có thể xây dựng mô hình lớp học đảo ngược ☐ trường quay - thực tiễn ☐ bằng việc đưa ra các chủ đề liên quan đến thực trạng, nguyên nhân và hậu quả của BĐKH tại các địa phương như: hiện tượng sấm sét tại thành phố Cần Thơ, xâm nhập mặn tại Hậu Giang và Cà Mau ☐ Khi tham gia các buổi ghi hình, người nông dân cùng các chuyên gia về nông nghiệp và khí hậu tham gia và hoạt động thực hành, thảo luận nhóm và tương tác trao đổi kiến thức và kinh nghiệm với nhau dưới góc độ ☐ nông dân là chính chuyên gia ☐ trong kinh nghiệm và tâm hiểu biết của mình. Nhờ môi trường trao đổi tương tác và tôn trọng kiến thức lẫn nhau, ☐ Lớp học đảo ngược ☐ đã phá vỡ định kiến cho rằng nhận thức của nông dân về BĐKH còn ít và chưa sâu rộng⁽²²⁾. Thay vào đó, người nông dân được trao quyền trở thành chuyên gia phân tích về chính vấn đề BĐKH ảnh hưởng đến sinh kế mà họ đang gặp phải. Các bước triển khai có thể bao gồm:

- *Cung cấp kiến thức cơ bản qua truyền hình:* nông

dân có thể được giới thiệu lý thuyết về ĐĐKH, ảnh hưởng của nó đến nông nghiệp và các biện pháp thích ứng qua các chương trình truyền hình được phát sóng hàng tuần.

- *Tổ chức thảo luận và thực hành tại cộng đồng*: sau khi xem chương trình, nông dân có thể tham gia vào các buổi thảo luận nhóm hoặc thực hành trên đồng ruộng, với sự hỗ trợ của các chuyên gia nông nghiệp. Họ có thể chia sẻ kinh nghiệm, đặt câu hỏi và tìm kiếm giải pháp cụ thể cho vấn đề mà họ đang đối mặt. Hoạt động chia sẻ kinh nghiệm này hiện nay đã được các tổ chức chính trị xã hội như hội nông dân, hội phụ nữ, hội thanh niên □ áp dụng tích cực trên địa bàn ĐBSCL. Tuy nhiên, trên thực tế chưa có sự kết hợp chặt chẽ giữa các hoạt động này với truyền hình để thông tin sâu rộng đến khán giả là nông dân. Trong tương lai gần, cần tăng cường hơn nữa mối quan hệ giữa truyền hình với các tổ chức hội nông dân, phụ nữ, thanh niên trong công tác đưa tin bài theo mô hình □lớp học đảo ngược□truyền thông về ĐĐKH theo cách nông dân chủ động làm chủ kiến thức.

Bằng cách này, Mô hình lớp học đảo ngược truyền thông về ĐĐKH □trường quay - thực tiễn□không chỉ tăng cường tính tương tác và hỗ trợ cá nhân mà còn tạo ra một môi trường học tập hiệu quả - nơi người nông dân có thể nói lên kinh nghiệm thực tiễn của mình đồng thời học hỏi từ các chuyên gia để áp dụng các kiến thức mới học vào thực tiễn.

Lý thuyết học tập theo kinh nghiệm của John Dewey đã tạo ra một sự thay đổi lớn trong cách tiếp cận giáo dục, từ việc học tập thụ động sang học tập chủ động và trải nghiệm. Bằng cách kết hợp nội dung học tập thực tế với đặc điểm tâm lý và văn hóa của người dân ĐBSCL, các chương trình truyền hình có thể tạo ra những trải nghiệm học tập thú vị, thực tế và hiệu quả, giúp nông dân chủ động hơn trong việc đối phó với những thách thức của ĐĐKH./

(1) Phan Trọng Ngọ, Lê Minh Nguyệt (2018), *Lý thuyết về kinh nghiệm của J. Dewey và vận dụng trong dạy học trong bối cảnh đổi mới giáo dục*, Tạp chí khoa học giáo dục: http://vjes.vnies.edu.vn/sites/default/files/bai_so_2_-_so_03_thang_3.2018.pdf.

(2) Kolb, D. A. (1984), *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*, Prentice-Hall.

(3), (7),(10) Dewey, J. (1938), *Experience and education*, Kappa Delta Pi.

(4), (9), (11) Dewey, J. (1916), *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*, Macmillan.

(5) Glassman, M. (2001), *Dewey and Vygotsky: Society, ex-*

perience, and inquiry in educational practice, Educational Researcher, 30(4), 3-14.

(6) Savery, J. R. (2006), *Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions*, Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning, 1(1), 9-20.

(8) Hmelo-Silver, C. E. (2004), *Problem-based learning: What and how do students learn?*, Educational Psychology Review, 16(3), 235-266.

(12) Tilbury, D. (1995), *Environmental education for sustainability: Defining the new focus of environmental education in the 1990s*, Environmental Education Research, 1(2), 195-212.

(13), (15), (17), (22) Nguyễn Thành Chung (2024). *Đặc điểm tâm lý nhận thức của người dân Đồng Bằng Sông Cửu Long*. Báo cáo tham luận Hội thảo khoa học Quốc gia □Thực trạng và giải pháp nâng cao hiệu quả của Mô hình truyền thông tăng cường nhận thức về cơ hội từ quá trình chuyển đổi nhằm phát triển bền vững Đồng bằng sông Cửu Long, thích ứng với biến đổi khí hậu thông qua ứng dụng thành tựu khoa học và công nghệ□ngày 15/5/2024. Học viện Chính trị Khu vực IV.

(14) Xem: *Những nguy cơ Đồng bằng sông Cửu Long phải đối mặt do biến đổi khí hậu*, <https://dangcongsan.vn/xay-dung-xa-hoi-an-toan-truoc-thien-tai-nhung-nguy-co-dong-bang-song-cuu-long-phai-doi-mat-do-bien-doi-khi-hau-592672.html>.

(16) Biên bản cuộc thảo luận chuyên môn thuộc khuôn khổ Đề tài Khoa học và Công nghệ cấp Nhà nước số 12/22-ĐTĐL-XH-XNT do PGS.TS Lương Khắc Hiếu □nguyên Quyền Giám đốc Học viện Báo chí và Tuyên truyền □làm chủ nhiệm đề tài với Đài Phát thanh và Truyền hình Cần Thơ ngày 14/5/2024.

(18) Xem: Ngọc Hương (2021), □*Cá sặc rằn Hậu Giang vươn ra □biển lớn*□ <https://www.baohaugiang.com.vn/kinh-te/ca-sac-ran-hau-giang-vuon-ra-bien-lon-103103.html>.

(19) Xem: Trần Ngọc Tuấn - Trung tâm Khuyến nông tỉnh Sóc Trăng, □*Sóc Trăng: Trồng rau sạch theo mô hình thủy canh*□ <https://sonnptnt.soctrang.gov.vn/snnptnt/1282/30591/53961/389123/Mo-hinh-hieu-qua/Soc-Trang-Trong-sau-sach-theo-mo-hinh-thuy-can-h.aspx>.

(20) Bergmann, J., & Sams, A. (2012), *Flip your classroom: Reach every student in every class every day*, International Society for Technology in Education.

(21) Tucker, B. (2012), *The flipped classroom*, Education Next, 12 (1), 82-83.

(23) Montessori, M. (1964), *The Montessori method*, Schocken Books.